

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ДИСЕРТАЦІЙНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ З ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ МОЛОДІ ДО ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дмитро Закатнов

кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідувач лабораторії професійної кар'єри Інституту професійної освіти НАПН України, <https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>, e-mail: 23dazkum@ukr.net

Реферат:

Актуальність статті зумовлена: необхідністю підготовки здобувачів освіти до повоєнного відновлення економіки України через формування в них підприємницької компетентності; важливістю формування в молоді готовності і здатності до усвідомленого вибору підприємництва як напряму реалізації освітньо-професійної траєкторії, що потребує проведення комплексу наукових досліджень теоретичних і прикладних аспектів цієї актуальної освітньої і соціально-економічної проблеми.

Мета: квантифікація масиву та динаміки потоку психолого-педагогічних дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності, виконаних у незалежній Україні; виявлення спеціальностей та сукупності актуальних проблем, за якими недостатньо висвітлено зазначену проблему у дисертаційних роботах; висвітлення внеску наукових працівників НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та розвитку освіти за цим напрямом.

Методи: кількісний та якісний аналіз масиву та динаміки потоку дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності.

Результати: визначено масив дисертаційних досліджень стосовно підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності; здійснено його аналіз за параметрами «галузь науки», «спеціальність», «науковий ступінь»; висвітлено внесок наукових працівників установ НАПН України щодо розв'язання цієї проблеми; виявлено спеціальності галузей знань «Педагогічні науки» та «Психологічні науки», що є актуальними та перспективними для дисертаційних досліджень із зазначеної проблематики в умовах воєнного стану та для повоєнного відновлення України.

Висновки: аналіз масиву дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності свідчить про кількісну перевагу дисертаційних досліджень за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка»; всупереч актуальним потребам економіки України щодо повоєнного відновлення економіки та тенденціям розвитку освітнього простору недостатньою є кількість захищених робіт стосовно використання інформаційно-комунікативних технологій при підготовці учнівської молоді до підприємницької діяльності, здійснення такої підготовки в рамках інклюзивної освіти, консультування з молодіжного підприємництва; недостатньо висвітлено релевантний зарубіжний досвід.

Ключові слова: *учнівська молодь, підготовка до підприємницької діяльності, економічна підготовка, консультування з молодіжного підприємництва, дисертаційні дослідження.*

Вступ. Російська військова агресія негативно вплинула на вітчизняну економіку, зумовила її уповільнення та зниження ділової активності суб'єктів господарської діяльності. Повоєнне відновлення економіки України потребуватиме активної участі у цьому процесі підприємців, оскільки підприємництво є не лише економічно продуктивною формою господарювання, але й ефективною формою забезпечення зайнятості населення, у тому числі й випускників закладів освіти. Усвідомлений вибір учнівською молоддю підприємництва як напряму реалізації освітньо-професійної траєкторії передбачає здійснення психолого-педагогічної підтримки цього процесу, що, в свою чергу, потребує проведення комплексу наукових досліджень теоретичних та прикладних аспектів цієї актуальної соціально-економічної проблеми.

Джерела. Підготовка учнівської молоді до підприємницької діяльності є об'єктом наукових розвідок вітчизняних вчених з другої половини 80-х рр. минулого століття. Впровадження у другій половині 80-х рр. до планової економіки СРСР елементів ринкової економіки зумовили необхідність підготовки учнівської молоді до трудової діяльності підприємницького характеру зумовили активізацію наукових розвідок вітчизняних досліджень за цим напрямом. Набуття Україною незалежності та вибір ринкової економіки як магістрального напряму розвитку її економічного базису, актуалізувало проблему підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності. Сьогодні проблема підготовки молоді до вибору підприємницької діяльності та психолого-педагогічного забезпечення зазначеного процесу розглядається у контексті російської агресії та повоєнного відновлення України (Базиль, 2022; Базиль, Орлов, 2022; Базиль, Байдулін, Гриценко, Єршова, Орлов, Савченко, Теловата, Тітова, 2022; Єршова, 2022; Освіта України в умовах воєнного стану, 2022 та ін.), проте, її успішне розв'язання потребує вивчення, творчого переосмислення та використання результатів попередніх наукових досліджень за даною проблематикою. Принагідно зазначимо, що підходи стосовно вирішення теоретичних та практичних проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності висвітлено у значній кількості дисертаційних досліджень, проте якісний та

кількісний аналіз їх масиву та потоку не здійснювався.

Метою статті є квантифікація масиву та динаміки потоку психолого-педагогічних дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності, виконаних у незалежній Україні; виявлення спеціальностей та сукупності актуальних проблем, за якими недостатньо висвітлено зазначену проблему у дисертаційних роботах; висвітлення внеску наукових працівників НАПН України щодо науково-методичного забезпечення модернізації та розвитку освіти за цим напрямом.

Методи. Для досягнення поставленої мети було застосовано кількісний та якісний аналіз масиву та динаміки потоку дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності.

Результати й обговорення. Підготовка молодого покоління до майбутньої професійної діяльності є однією з найбільш значущих соціально-педагогічних проблем суспільства. Її розв'язання стало предметом наукових розвідок ще до набуття Україною незалежності. Принагідно зазначимо, що проблема підготовки особистості до підприємницької діяльності щільно пов'язана з проблемою економічної підготовки молоді, яка є, з одного боку, необхідним елементом підготовки до життя та праці в ринковому середовищі безвідносно до сфери професійної діяльності, а з іншого боку – є провідною складовою підготовленості до підприємницької діяльності.

Розвиток економічної підготовки учнівської молоді в Україні розпочався на початку 20-х років минулого століття. Відповідно до § 107 «Кодексу законів про народну освіту УРСР», прийнятому у 1922 р. (Рябошапко, 1991), дитячі заклади були наділені земельними ділянками, що експлуатувалися на засадах виробничого колективу, які мали всі права та пільги, які надавалися кооперативним об'єднанням. Така організації трудової діяльності учнів передбачала здійснення економічної підготовки, яка реалізовувалася у різних формах. Цей період закінчився у 1937 р. разом з ліквідацією трудового навчання (Шпак, 2000).

Принагідно зазначимо, що економічна освіта й виховання школярів вирізнялися у самостійний напрямок педагогічних досліджень наприкінці 50-х рр. минулого століття

(Побірченко, 1999). В цей же період одержав поширення термін «економічна підготовка молоді». Складниками економічної підготовки виступали економічна освіта та економічне виховання, які здійснювалися у контексті розв'язання глобального завдання покращення економічної підготовки трудящих. Попри системні недоліки, притаманні ідеологізованому трактуванню економічної освіти і виховання молоді, до набуття Україною незалежності було проведено низку досліджень стосовно змісту, форм та методів економічної підготовки учнів закладів загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти. Дослідження, які здійснювалися в УРСР, відіграли певну позитивну роль у вирішенні психолого-педагогічних проблем за цим напрямом. Одним з головних теоретико-методологічних здобутків педагогічної науки в аспекті економічної підготовки учнівської молоді стало положення щодо необхідності її реалізації на фоні реальної навчально-практичної діяльності економічного характеру. Було виконано низку дисертаційних досліджень з проблем економічної освіти школярів (Нисимчук, 1990; Смолук, 1987; Шпак, 1984) й учнів середніх професійно-технічних училищ (Носаченко, 1978), психологічних особливостей розвитку економічного мислення учнівської молоді (Дудик, 1990) тощо. Проте економічна підготовка учнівської молоді навіть у часи спроб перебудови радянської економіки (реформи стосовно планування, ціноутворення, фінансування тощо, розвиток кооперативного руху, поступовий перехід державних підприємств на госпрозрахунок і т. ін.), які створювали певні умови для розвитку підприємництва, значного поширення не набула, оскільки вона мала амбівалентний характер. З одного боку, її завдання були детерміновані змістом комуністичного виховання молоді й знаходилися поза площиною повсякденного життя молодої людини, його родини та близького оточення, а з іншого – поза задекларовану ідеологічну значущість, економічна підготовка не мала належного організаційного, насамперед – кадрового, та психолого-педагогічного забезпечення.

З набуттям Україною незалежності та переорієнтацією економічного базису українського суспільства, стосовно економічної

підготовки молоді склалася ситуація, протилежна тій, що існувала у радянській школі. В останній ініціатива щодо впровадження економічної підготовкою йшла «зверху», оскільки вона розглядалась як важлива складова ідеологічної підготовки молоді, а в умовах переходу до реального ринку у здійсненні економічної підготовки були зацікавлені насамперед самі учні та їх родини, оскільки вона стала провідним складником їх підготовки до життя та праці в ринкових умовах.

Необхідність підготовки молоді до життя та професійної діяльності у ринково зорієнтованій економіці незалежної України активізувала психолого-педагогічні дослідження комплексу проблем, пов'язаних з підготовкою молоді до підприємницької діяльності. При цьому економічна підготовка розглядалася як її природній привідний складник. Саме розв'язанню зазначених проблем було присвячено низку дисертаційних досліджень, захищених після серпня 1991 року.

Пошук дисертаційних досліджень здійснювався в електронній базі дисертацій і дисертаційному фонді Державної науково-педагогічної бібліотеки України ім. В. О. Сухомлинського за ключовими словами «економічна підготовка», «економічна освіта», «підготовка до підприємницької діяльності», «підприємницька компетентність» тощо. За результатами пошуку було виявлено 106 дисертаційних досліджень за галузями знань «Педагогічні науки» (95 дисертацій) та «Психологічні науки» (11 дисертацій). З 106 дисертаційних досліджень 11 було захищено на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук (9 дисертацій) та доктора психологічних наук (2 дисертації). Тобто, частка докторських дисертацій складає 10,4 % від загального масиву дисертаційних досліджень з проблем підготовки молоді до підприємницької діяльності. При цьому, докторські дисертації з педагогічних наук складають 10,8 % від їх загальної кількості, а з психологічних наук – понад 18 % від їх загальної кількості. На рис. 1 наведено розподіл захищених дисертаційних досліджень з проблем підготовки молоді до підприємницької діяльності за такими параметрами як галузь науки та науковий ступінь.

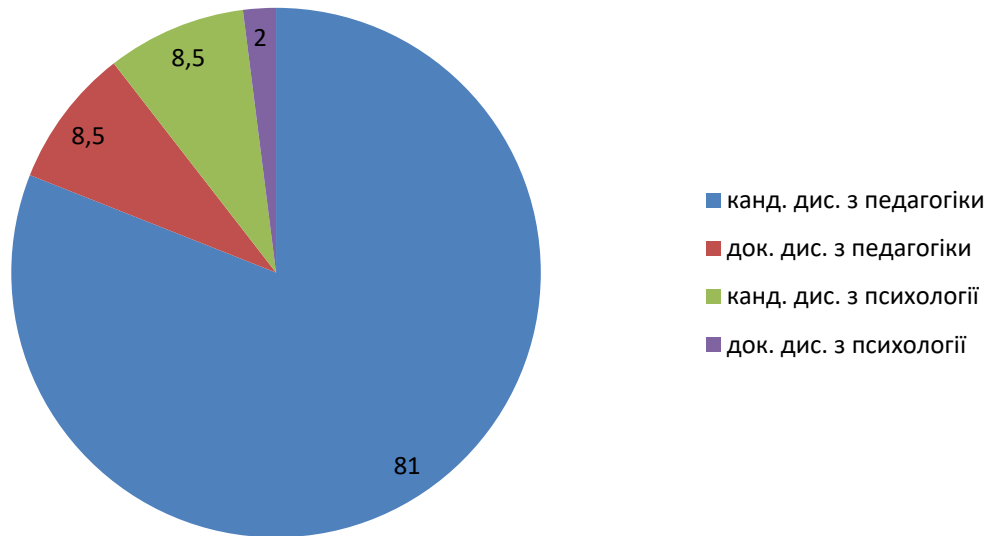

Рис. 1. Розподіл захищених дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності (у %)

Після захисту першої дисертації у жовтні 1991 р., у 1992-1995 рр. не було захищено жодної дисертації за проблематикою дослідження. Це можна пояснити тим, що зміна політичної надбудови та економічного базису українського суспільства потребувала певного переосмислення дослідниками мети, завдань, форм та методів підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності в умовах незалежності та розвитку ринкової економіки, на який не можна було у повній мірі екстраполювати релевантний досвід, накопичений у радянський період. Максимальну кількість дисертацій (8 з педагогіки та 1 з психології) було захищено у 2013 році. По сім дисертацій було захищено у 2010, 2011 та 2020 роках, по п'ять дисертацій – у 1997, 1999, 2008 та 2009 р.

Аналіз масиву дисертаційних досліджень дозволів диференціювати їх за ознакою складника освіти. Таких робіт налічується 88 наведено у таблиці 1.

(8,3 % в від їх загальної кількості). Проблеми економічної освіти та підготовки до підприємницької діяльності стосовно дошкільної освіти висвітлено у 3 (2,8 % масиву дисертацій); повної загальної середньої освіти у 30 (28,3 %); спеціалізованої освіти – 2 (1,9 %); позашкільної освіти – 1 (0,9 %); професійної (професійно-технічної) освіти – 6 (5,6 %); фахової передвищої освіти – 4 (3,8 %); вищої освіти – 44 (41,5%) дисертаційних дослідженнях. У 5 роботах (4,7 % масиву) висвітлено історіографічні аспекти розвитку проблеми, у 7 дослідженнях (6,6 %) – розкрито зарубіжний досвід за проблематикою дослідження. Решту дисертацій присвячено загальнотеоретичним проблемам, зумовленими економічною освітою та підготовкою учнівської молоді до підприємницької діяльності

Розподіл захищених дисертаційних досліджень за спеціальностями галузей знань «Педагогічні науки» та «Психологічні науки»

Таблиця 1

Розподіл дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності за спеціальностями.

Шифр	Галузь науки, група спеціальностей, спеціальність	Кількість захищених дисертацій	У тому числі докторських
13	ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	95	9
13.00.01	Загальна педагогіка та історія педагогіки	24	3
13.00.02	Теорія та методика навчання (з галузей знань)	17	1

13.00.03	Корекційна педагогіка	1	0
13.00.04	Теорія і методика професійної освіти	37	4
13.00.05	Соціальна педагогіка	2	0
13.00.06	Теорія і методика управління освітою	0	0
13.00.07	Теорія і методика виховання	6	0
13.00.08	Дошкільна педагогіка	1	0
13.00.09	Теорія навчання	6	1
13.00.10	Інформаційно-комунікаційні технології в освіті	1	0
19	ПСИХОЛОГІЧНІ НАУКИ	11	2
19.00.01	Загальна психологія, історія психології	1	1
19.00.02	Психофізіологія	0	0
19.00.03	Психологія праці; інженерна психологія	0	0
19.00.04	Медична психологія	0	0
19.00.05	Соціальна психологія; психологія соціальної роботи	2	0
19.00.06	Юридична психологія	0	0
19.00.07	Педагогічна та вікова психологія	3	1
19.00.08	Спеціальна психологія	0	0
19.00.09	Психологія діяльності в особливих умовах	0	0
19.00.10	Організаційна психологія; економічна психологія	5	0
19.00.11	Політична психологія	0	0

Таким чином, максимальну кількість дисертацій у галузі наук «Педагогічні науки» захищено за спеціальностями «Теорія і методика професійної освіти» (38,9 % від кількості дисертацій з цієї галузі наук та 37,9 від загальної кількості дисертацій з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності), «Загальна педагогіка та історія педагогіки» (25,3 % та 22,6 % відповідно) та «Теорія та методика навчання (з галузей знань)» (17,9 % та 16,1 % відповідно). Нами не виявлено жодної дисертації за спеціальністю «Теорія і методика управління освітою», хоча в умовах ринкових відносин однієї з складових функціонування закладу освіти та їх об'єднань є економічна та підприємницька діяльність, тобто проблеми підприємництва в галузі освіти у дисертаційних дослідженнях не висвітлено. Лише одна дисертація (Антонюк, 2018) захищена за спеціальністю «Інформаційно-комунікаційні технології в освіті», що суперечить зарубіжній практиці використання ІКТ стосовно підготовки молоді до підприємницької діяльності. Недостатньої уваги приділено й проблемам економічної та підприємницької підготовки засобами інклюзивної освіти [за цим напрямом захищено лише одну дисертацію (Федоренко,

2015)]. Недостатньо повно у дисертаційних дослідженнях висвітлено проблематику, пов'язану з підготовкою учнівської молоді до вибору підприємницької діяльності як напряму розвитку власної освітньо-професійної траєкторії. За такого підходу на нашу думку доцільно здійснювати дослідження проблем, пов'язаних з консультування з молодіжного підприємництва, оскільки зазначений напрям є актуальним для повоєнного відновлення України.

У галузі наук «Психологічні науки» найбільшу кількість знань захищено за спеціальностями «Організаційна психологія; економічна психологія» (45,5 % від кількості дисертацій з цієї галузі наук та 4,7 % від загальної кількості дисертацій з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності) та «Педагогічна та вікова психологія» (27,3 % та 2,8 % відповідно). Принагідно зазначимо, що нами виявлено дисертаційні дослідження лише за чотирма спеціальностями з одинадцяти, які включено до галузі «Психологічні науки».

Значний внесок у розв'язання комплексу проблем, пов'язаних з підготовкою учнівської молоді підприємницької діяльності належить науковим працівникам установ Національної академії педагогічних наук України (далі – НАПН

України). Одним з результатів наукових розвідок за цим напрямом є дисертаційні дослідження за зазначеною тематикою. У спеціалізованих вчених радах Інституту педагогіки НАПН України захищено 11 дисертаційних досліджень (10,4 % масиву, що досліджується), у тому числі 2 на здобуття наукового ступеня доктора наук (18,2 % від загальної кількості докторських дисертацій); Інститут психології ім. Г.С. Костюка НАПН України – 7 (6,6 %) захищених дисертацій, у т. ч. 1 докторська (9,1 %); Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України – 5 дисертацій (4,7 %) , у тому числі 2 докторські (18,2 %); Інститут проблем виховання НАПН України – 3 дисертації (2,8 %), у тому числі 1 докторська (9,1 %); Інститут вищої освіти НАПН України та Інститут професійної освіти НАПН України – по 1 кандидатській дисертації (по 0,9 %). Таким чином, у наукових установах НАПН України захищено понад 26 % від загальної кількості дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності, при цьому дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук захищено понад 54 % від їх загальної кількості.

Висновки. Аналіз масиву дисертаційних досліджень з проблем підготовки учнівської молоді до підприємницької діяльності свідчить про кількісну перевагу дисертаційних досліджень за спеціальностями освітньої галузі «Педагогіка». Проте за кількістю дисертацій, захищених на набуття наукового ступеню доктора наук відносна кількість є більшою для спеціальностей освітньої галузі «Психологія». В установах НАПН України захищено понад половини дисертаційних досліджень на здобуття наукових ступенів доктора педагогічних наук і доктора психологічних наук. Всупереч тенденціям розвитку освітнього простору недостатнім є кількість захищених робіт стосовно використання інформаційно-комунікативних технологій при підготовці учнівської молоді до підприємницької діяльності, здійснення такої підготовки в рамках інклюзивної освіти, консультування з молодіжного підприємництва. Недостатньо висвітлено релевантний зарубіжний досвід. Вкрай актуальною є проблематика, зумовлена підготовкою учнівської молоді до підприємницької діяльності для повоєнного відновлення України.

Список посилань:

Антонюк, Д. С. (2018), *Використання програмно-імітаційних комплексів як засобів формування економічних компетентностей студентів технічних спеціальностей* Кандидат наук. Житомир. держ. ун-т ім. Івана Франка, Житомир.

Базиль, Л. (2022). Концептуальні засади консультування з молодіжного підприємництва в закладах професійної (професійно-технічної) освіти. *Інноваційна професійна освіта*, 5(6), 27-31.

Базиль Л., Орлов В. (2022). Молодіжне підприємництво – ефективний напрям відновлення повоєнної економіки Української держави, *Відкрита наука та інновації в Україні 2022: матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції* (с. 148–152). Київ: УкрІНТЕІ. <http://doi.org/10.35668/978-966-479-129-5>.

Базиль, Л.О., Байдулін, В.Б., Гриценко, І.А., Єршова, Л.М., Орлов, В.Ф., Савченко, М.О., Теловата, М.Т., Тітова, О.А. (2022). *Молодіжне підприємництво в умовах воєнного стану: практичний порадник*. Київ: ІПО НАПН України. <https://lib.iitta.gov.ua/735025/>

Дудик, В. С. (1990). *Психологические особенности развития экономического мышления учащихся в условиях НТР*. Кандидат наук. Київ: Науч.-исслед. ин-т психологии УССР.

Єршова, Л. (2022). Перспективи підготовки молоді до підприємницької діяльності у повоєнний час. *Інноваційна професійна освіта*, 1(2), 91-94. <https://doi.org/10.32835/2786-619-X/2022/1.2>.

Нисимчук, А. С. (1990). *Педагогические основы экономического воспитания учащихся в сельской общеобразовательной школе*. Доктор наук. Луцк: Луцкий гос. пед. ин-т им. Леси Украинки.

Носаченко, И. М. (1978). *Формирование экономических понятий социализма у учащихся средних профессионально-технических училищ*. Кандидат наук. Киев: НИИ педагогики Украины.

Освіта України в умовах воєнного стану. Інноваційна та проектна діяльність: науково-методичний збірник. (2022). Київ-Чернівці «Букрек».

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/serpneva-konferencia/2022/Mizhn.serpn.ped.nauk-prakt.konferentsiya/Nauk-metod.zbirnyk-Osv.Ukrayiny.v.umovakh.voyennoho.stanu-%20Innovatsiyna.ta.projektna.diyalnist.pdf>

Побірченко, Н. А. (1999). *Формування особистої готовності учнів загальноосвітньої школи до підприємницької діяльності: монографія*. Київ: Знання.

Рябошапко, Л. И. (1991). *Кодекс законов о народном просвещении УССР 1922 г.* Кандидат наук. Киев: Киевский гос. ун-т им. Тараса Шевченко.

Смолюк, И. А. (1984). *Экономическое воспитание старшеклассников в процессе трудового обучения*. Кандидат наук. Киев НИИ педагогики Украины.

Федоренко, М. І. (2015). *Особливості економічного виховання старшокласників з глибокими порушеннями зору*. Кандидат наук. Київ: Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова.

Шпак, А. Т. (1984). *Совершенствование организации экономического образования и воспитания старшеклассников*. Кандидат наук. Киев: НИИ педагогики Украины.

Шпак, О. Т. (2000). *Економічна підготовка педагогічних кадрів в системі безперервної освіти : монографія*. Київ: Четверта хвиля.

Переклад і транслітерація

Antonyuk, D. S. (2018) *Vikoristannya programno-imitatsiynih kompleksiv yak zasobiv formuvannya ekonomichnih kompetentnostey studentiv tehnicnih spetsialnostey [The use of software simulation complexes as a means of forming the economic competences of students of technical specialties: candidate's thesis]*. Zhitomir, [in Ukrainian].

Bazil, L.(2022) *kontseptualni zasady konsultuvannya z molodizhnogo pidpriemnitstva v zakladah profesiynoyi (profesiyno-tehnicnoyi) osviti [Conceptual principles of youth entrepreneurship counseling in vocational (vocational and technical) education institutions]. Innovative professional education, 5(6), 27-31, [in Ukrainian]*.

Bazil, L., & Orlov, V. (2022) *Molodizhne pidpriemnitstvo – efektyvnyy napryam vidnovlennya povoennoyi ekonomiki ukrayinskoyi derzhavi [Youth entrepreneurship is an effective way to restore the post-war economy of the Ukrainian state], Open science and innovation in Ukraine: materials of the 1st International Scientific and Practical Conference (с.148-152). Kyiv. <http://doi.org/10.35668/978-966-479-129-5>, [in Ukrainian]*.

Bazil, L.O., Baydulyn, V.B., Gritsenok, I.A., Ershova, L.M., Orlov, V.F., Savchenko, M.O., Telovata, M.T., & Titova, O.A. (2022). *Molodizhne pidpriemnitstvo v umovah voennogo stanu: praktichnyy poradnik [Youth entrepreneurship under martial law: a practical guide]. Kyiv, [in Ukrainian]*.

Dudik, V. S. (1990) *Psihologicheskie osobennosti razvitiya ekonomicheskogo myshleniya uchaschihsya v usloviyah NTR. Kandydat nauk. [Psychological features of the development of economic thinking of students in the conditions of scientific and technological revolution. Candidate of Sciences]. Kyiv, [in Ukrainian]*.

Yershova, L. (2022) *Perspektivi pidgotovki molodi do pidpriemnitckoyi diyalnosti u povoennoyi chas [Prospects of youth training for entrepreneurial activity in the post-war period]. Innovative professional education, 1(2), 91-94. <https://doi.org/10.32835/2786-619-H/2022/1.2>, [in Ukrainian]*.

Nisimchuk, A. S. (1990) *Pedagogicheskie osnovy ekonomicheskogo vospitaniya uchaschihsya v selskoy obsheobrazovatelnoy shkole: Doktor nauk [Pedagogical foundations of economic education of students in a rural comprehensive school. Doctor's thesis]. Lutsk, [in Ukrainian]*.

Nosachenko, I. M. (1978) *Formirovanie ekonomicheskikh ponyatiy sotsializma u uchaschihsya srednih professionalno-tehniceskikh uchilisch. Kandydat nauk [Formation of economic concepts of socialism among students of secondary vocational schools. Candidate of Sciences]. Kyiv, [in Ukrainian]*.

Osvita Ukrayini v umovah voennogo stanu. Innovatsiyna ta proektna diyalnist: naukovometodichniy zbirnyk (2022) [Education of Ukraine under martial law. Innovative and project activity: scientific and methodical collection]. Kyiv, [in Ukrainian].

Побірченко, Н. А. (1999) *Formuvannya osobistoyi gotovnosti uchniv zagalnoosvitnoyi shkoli do pidpriemnitckoyi diyalnosti: monografiya [Formation of personal readiness of secondary school students for entrepreneurial activity: monograph]. Kyiv, [in Ukrainian]*.

Ryaboshapko, L. I. (1991). *Kodeks zakonov o narodnom prosvetschenii USSR 1922 g.: avtoref. Kandydat nauk* [Code of Laws on Public Education of the Ukrainian SSR 1922 y. : extended abstract of candidate's thesis]. Kyiv, [in Ukrainian].

Smolyuk, I. A. (1987). *Ekonomicheskoe vospitanie starsheklassnikov v protsesse trudovogo obucheniya : avtoref. Kandydat nauk* [Economic education of high school students in the process of labor training : extended abstract. Candidate of Sciences]. Kyiv, [in Ukrainian].

Fedorenko, M. I. (2015). *Osoblivosti ekonomichnogo vihovannya starshoklasnykiv z glibokimi porushennyami zoru. Kandydat nauk* [Peculiarities of economic education of high school students with profound visual impairments. Candidate of Sciences]. Kyiv, [in Ukrainian].

Shpak, A. T. (1984). *Sovershenstvovanie organizatsii ekonomicheskogo obrazovaniya i vospitaniya starsheklassnikov. Kandydat nauk* [Improving the organization of economic education and upbringing of high school students. Candidate of Sciences]. Kyiv, [in Ukrainian].

Shpak, A. T. (1984). *Ekonomichna pidgotovka pedagogichnih kadrov v sistemi bezpererвної osviti: monografiya* [Economic training of teaching staff in the system of continuous education: monograph]. Kyiv, [in Ukrainian].

DOI: <https://doi.org/10.32835/2707-3092.2024.29.38-46>

THEORETICAL ANALYSIS OF DISSERTATION RESEARCH ON THE ISSUES OF PREPARING YOUTH FOR ENTREPRENEURIAL ACTIVITY

Dmytro Zakatnov

Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Research Fellow, Head of the Career Laboratory, Institute of Vocational Education of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, <https://orcid.org/0000-0002-4130-089X>, e-mail: 23dazkum@ukr.net

Abstract

The relevance of this article is determined by the need to prepare students for the post-war economic recovery of Ukraine through the development of their entrepreneurial competence and the importance of cultivating young people's readiness and capability for a conscious choice of entrepreneurship as a trajectory in their educational and professional journey. This requires extensive scientific research into the theoretical and applied aspects of this pressing educational and socio-economic issue.

Objective: The study aims to quantify the body and dynamics of the flow of psychological-pedagogical dissertation research on preparing youth for entrepreneurial activities carried out in independent Ukraine; to identify specializations and a range of pressing issues insufficiently addressed in dissertation research in this area; and to highlight the contributions of scholars at the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine to the scientific and methodological support for the modernization and development of education in this field.

Methods: Quantitative and qualitative analysis was used to assess the body and dynamics of dissertation research focused on preparing youth for entrepreneurial activity.

Results: The study has identified a collection of dissertation research on preparing youth for entrepreneurial activity and analyzed it based on criteria including "scientific field," "specialization," and "academic degree." Additionally, the study outlines the contributions of researchers at institutions within the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine towards solving this issue. It identifies specializations within the fields of "Pedagogical Sciences" and "Psychological Sciences" as pertinent and promising for dissertation research on this topic, particularly relevant under martial law and for the post-war recovery of Ukraine.

Conclusions: The analysis of dissertation research on the preparation of youth for entrepreneurial activity indicates a quantitative predominance of dissertations in the educational field, specifically within "Pedagogy." Despite Ukraine's economic needs for post-war recovery and the trends in educational development, the number of completed dissertations on the use of information and communication technologies for preparing youth for entrepreneurial

activities, the integration of this preparation within inclusive education, and consulting on youth entrepreneurship remains insufficient. Furthermore, there is limited coverage of relevant international experiences.

Keywords: *youth, preparation for entrepreneurial activity, economic training, youth entrepreneurship consulting, dissertation research.*

Стаття надійшла до редакції: 03 Лютого 2024

Прийнято до друку: 01 Липня 2024